

La
maledicció
de Ra

Naguib
Mahfuz

I

Keops, fill de Janum, el diví, el terrible, va seure al seu tron daurat, situat al balcó de l'alcova que dominava els jardins exuberants del seu palau, el paradís etern de Memfis, amb les columnes blanques, rodejat d'un grup de parents pròxims, entre els quals hi havia els seus fills. La vora daurada de la seua túnica de seda lluïa sota els rajos d'un sol que declinava. Reposava tranquil i seré, recolzant l'esquena en un coixí de plomes d'estruç i el colze en un coixí brodat amb seda. La seua grandesa es posava de manifest en el seu front altiu, en la seua mirada excelsa i el seu nas ben format; i la seua força extraordinària s'endevinava en el seu pit ample i en els seus braços musculosos. Tota la seua persona inspirava la reverència deguda a un home de quaranta anys, envoltat de l'halo de glòria dels faraons.

Mirava complagut els seus fills i els seus amics, encara que, de tant en tant, deixava que la seua mirada passejara per la carena, més enllà de les palmeres i dels altres arbres, o es girava a la dreta per observar el turó etern des d'on l'esfinx veia eixir el sol i a l'interior del qual reposaven els cossos dels seus pares i els seus avis. Sobre la superfície del turó formiguejaven centenars de milers de persones que aplanaven les dunes i feien solcs en les roques; estaven excavant els fonaments de la piràmide del faraó, que volia que fóra un monument capaç de resistir el pas del temps i l'embat dels segles.

El faraó agraiïa aquelles reunions familiars que l'ajudaven a oblidar la càrrega de la seua vida pública i l'alleugerien del pes de les tradicions; en aquelles ocasions, es convertia en un pare amatent i en un amic amable. Els feia confidències i participava en les seues converses, tant si tractaven temes importants com intrascendents. En aquelles reunions es feien bromes, es confirmaven rumors i es decidien molts destins...

Aquell dia que s'havia de conservar entre el plec del temps perquè els déus van voler que fóra l'inici de la nostra història, van començar parlant de la piràmide que Keops volia construir perquè fóra la seua morada eterna i el refugi del seu cos mortal. Mirabó, l'arquitecte genial que havia elevat Egipte als cims de la glòria artística, s'encarregava d'explicar els treballs al seu rei i no estalviava detalls a l'hora de descriure els símbols de magnificència que implicava una obra eterna com la que havia dissenyat i estava a punt de realitzar. El rei escoltava complagut el seu amic artista quan, de sobte, va recordar que ja havien transcorregut deu anys des que s'havien iniciat les obres i no va poder dissimular la seua contrarietat en dir-li:

—Sí, amic Mirabó, estic convençut que ets un geni; però, quant de temps em demanes? Em parles de la magnitud de la piràmide, però jo encara no n'he vist ni un graó. Ja han passat deu anys llargs des que van començar les obres, durant els quals hi han estat treballant milions d'homes forts. Has pogut disposar dels millors artesans del meu poble i, a pesar de tot, encara no veig cap senyal de la piràmide promesa sobre la terra i em fa la impressió que els cossos que repositen a l'interior d'aquelles mastabes, que no van costar ni la centèsima part, es riuen de nosaltres, dels nostres esforços i del nostre treball inútil.

El rostre fosc de Mirabó va deixar endevinar la seua angoixa i les arrugues del seu front posaren de manifest el seu disgust. Però va contestar amb una veu dolça i ferma:

—Senyor! Déu me'n guard de perdre el temps o d'invertir els meus esforços en jocs. Sóc molt conscient de la responsabilitat que vaig assumir quan em vaig comprometre a construir la morada eterna del faraó i a convertir-la en una meravella que faça oblidar a la gent els precedents prodigiosos que hi ha a Egipte. No hem perdut el temps durant aquests deu anys; hem fet algunes coses que no haurien pogut fer ni els gegants ni els genis; hem excavat en la roca un canal que porta l'aigua del Nil al turó on farem la piràmide; hem arrancat roques grans com muntanyes i les hem convertides en blocs, com si foren de pasta... Són roques que hem portat des de les més remotes terres del sud: mireu, senyor, com naveguen pel riu les barques carregades de roques que semblen grans muntanyes mogudes per la màgia d'un poderós encanteri... Mireu com treballen els homes, corbats sobre el terra del turó, com si volgueren obrir-lo per a descobrir els secrets que ha guardat durant milers d'anys...

El rei va somriure i va dir amb ironia:

—És sorprenent: et demane que faces una piràmide i tu ens fas un riu. Creus que el teu senyor és el rei dels peixos?

El rei va riure i tots els altres van somriure, llevat del príncep Rejaef, que no ho va prendre a broma. A pesar de la seua joventut era un dèspota sever i cruel que havia heretat la força del seu pare, però no la seua benignitat. Es va creure obligat a intervenir i va increpar l'arquitecte:

—La veritat és que no comprenc com has pogut perdre tants anys en preparatius; sé que la piràmide sagrada del rei Snefrú va ser acabada en molt menys temps...

Mirabó es va posar la mà al front i va respondre amb educació:

–Altesa reial, teniu davant vostre una ment prodigiosa, sempre en revolució, inclinada a la perfecció, creadora d'ideals, la qual, després de molts esforços, m'ha permés imaginar una quimera que vull fer realitat encara que haja de posar en joc totes les potències del meu esperit. Teniu paciència, majestat; teniu paciència, altesa!

Hi va haver uns segons de silenci, en sentir-se la música de la guàrdia del faraó, que acompanyava el canvi de torn: uns soldats es dirigien als seus llocs de vigilància, mentre que altres tornaven a les casernes. El faraó meditava les paraules de Mirabó i, quan la música li ho va permetre, es va dirigir al seu ministre Jomini, sacerdot del venerat Ptah, senyor de Memfis, i sense perdre el majestuós somriure que lluïa als seus llavis, li va preguntar:

–Tu creus que la paciència és un dels atributs de la reialesa, Jomini?

L'home es va acariciar la barba amb els dits i va respondre amb veu tranquil·la:

–Senyor, el nostre filòsof immortal, Qaqimna, ministre del rei Hoti, ens diu: «La paciència és el refugi de l'home desesperat i la cuirassa que el protegeix de les adversitats».

El faraó va riure i li preguntà:

–Això ho diu Qaqimna, ministre del rei Hoti... Però, què diria Jomini, ministre del rei Keops?

El ministre va reflexionar un instant; però quan es disposava a parlar va ser interromput per l'impacient príncep Rejaef, amb l'ímpetu d'un jove de vint anys:

–Senyor, la paciència només ens obliga a sotmetre'ns a les adversitats i ens porta a la catàstrofe. La grandesa dels reis

es basa en el domini i no en la paciència, perquè els déus no han donat paciència als reis, sinó força.

El faraó es va posar alerta i els seus ulls van lluir d'una forma tan terrible que, si no arriba a ser pel somriure que encara mostrava als seus llavis, aquella mirada hauria representat una sentència segura. Però després, en un to tan enèrgic que semblava haver tornat als seus vint anys, el monarca va dir:

—Fill meu, has dit unes paraules que em fan feliç! Certament, la força és la virtut dels reis; més ben dit: és una virtut que honora qualsevol home. Jo mateix vaig ser governador d'una comarca insignificant i he arribat a ser rei d'Egipte només gràcies a la força. Els ambiciosos, els rebels i els envejosos esperen encara que m'arribe l'hora, que caiga en desgràcia, perquè estan preparats per a posar fi a la meua vida. No he pogut silenciar els rumors que propaguen ni he pogut pararlos els peus, més que amb l'exercici de la força. Els nubis, guiats per la seua ignorància, que els aconsellava la rebel·lió, se'm revoltaren; creus que hauria pogut derrotar-los i sotmetre'ls a la meua autoritat sense fer ús de la força? I encara més: què m'ha elevat a la categoria de la santedat, què ha convertit la meua paraula en llei d'acompliment inexcusable i la meua opinió en decret diví; què ha convertit l'obediència en culte a la meua persona, més que la força?

Aleshores, l'artista es va sentir obligat a intervenir, com si volguera completar l'exposició del rei:

—I la divinitat, senyor?

El faraó va moure el cap en senyal de menyspreu:

—I què és la divinitat, Mirabó? Creus que té algun atribut diferent de la força?

L'arquitecte, tranquil i confiat, va respondre:

–Compassió i amor, senyor.

El rei li va contestar, mentre l'assenyalava amb el seu dit índex:

–Així sou vosaltres, els artistes! Sou capaços de moure roques com muntanyes, però el vostre cor és més delicat que la brisa matinal. Com m'agrada discutir amb vosaltres! Però, ara, només vull fer-te una última pregunta per a tancar la discussió. Durant els deu últims anys has conviscut amb un exèrcit de treballadors forts i, per tant, has estat en condicions de saber què amaguen els seus pits: les seues alegries, les seues confidències més íntimes... Què creus que els obliga a acatar les meues ordres i els fa suportar amb paciència la duresa del seu treball? Dis-me sincerament la veritat, Mirabó.

L'arquitecte intentava reflexionar en silenci, mentre les mirades de tots els presents l'observaven amb interès. Després d'uns segons, va respondre en el seu to habitual, entusiasta i segur:

–Senyor, hi ha dues classes de treballadors: els presoners i els nadius. Els primers no saben què fan, van i vénen incansablement, com un bou que roda al voltant de la sènia, i si no fóra per la duresa de les vares i per la vigilància a què els sotmet l'exèrcit, no en podríem traure res de profit. Tocant al segon grup, el dels egipcis, la majoria són de l'Alt Egipte, gent honrada i orgullosa, homes justos i creients. Suporten admirablement els pitjors turments i mostren una paciència enorme davant l'adversitat. Ells sí que saben què fan, creuen fermament que el dur treball al qual han consagrat la seua vida és un noble deure religiós i el fan per lloar el seu idolatrat senyor. El faraó és el símbol del seu honor i acaten les seues ordres amb devoció; per a ells, els càstigs són un plaer i els

enormes sacrificis que han de fer, un deure que els homes nobles tenen amb l'eternitat... Els podeu veure, senyor, al migdia, sota un sol que crema, colpejant les roques amb braços com llampecs, fermes com el destí, mentre entonen els seus càntics i reciten els seus poemes.

Tots els qui l'escoltaven es van tranquil·litzar i es van sentir plens d'alegria i d'orgull. La cara del faraó posava de manifest la seua satisfacció. Es va aixecar del tron, cosa que va fer que s'aixecaren també tots els que estaven asseguts, i va caminar lentament cap a la balconada. En arribar al costat que mirava al sud, va deixar que la seua mirada es perdera en la llunyania, en direcció a aquell turó immortal al cim del qual es movien les llargues corrues de treballadors. En va observar l'aspecte, noble i esplèndid: quina noblesa, quina glòria! Era necessari que milions d'ànimes nobles sofriren per la seua glòria? Era necessari que l'únic objectiu d'aquell noble poble fóra la felicitat del faraó?

Aquella idea recurrent constituïa l'única angoixa que s'agitava, de tant en tant, en aquell pit ple d'energia i de fe, com un núvol perdut en un cel blau i ras. Quan aquella angoixa s'agitava dins del seu pit, el turmentava i l'oprimia, enfosquia la seua felicitat. En sentir la fiblada, es va girar d'esquena al turó i, mirant els seus amics amb un cert enuig, els va preguntar:

—Qui ha de donar la seua vida per qui: el poble pel faraó o el faraó pel seu poble?

Tots callaren, desconcertats, llevat del general Arbó, que va fer el cor fort i va dir, amb la seua veu potent:

—Tots nosaltres: poble, generals i sacerdots, donaríem les nostres vides pel faraó!

El príncep Hordadef, un dels fills del rei, va intervenir amb entusiasme:

—I els prínceps també!

El rei va somriure de forma enigmàtica, encara que l'angoixa no havia abandonat el seu noble rostre. El ministre Jomini va dir:

—Altesa, per què féu aquesta diferenciació entre la vostra alta persona i el poble d'Egipte, sent com sou, com la ment i el cor o com l'esperit i el cos? Vós sou el símbol de la glòria del poble egipci, l'exemple del seu orgull, la reserva de la seua noblesa i l'inspirador de la seua força. I si el poble us dóna la vida és per la seua pròpia glòria, pel seu orgull i la seua felicitat. En aquest amor no hi ha humiliació ni servitud, sinó lleialtat profunda, afecte solemne i patriotisme elevat.

El rei va somriure alleugerit, va tornar al seu tron, caminant ara amb més energia, i hi va seure. Després, van seure tots els altres, però el príncep hereu Rejaef no veia amb bons ulls les manies de son pare i li va dir:

—Pare, per què us angoixeu amb aquestes idees? Heu heretat el poder per voluntat divina i no humana i heu de governar com considereu oportú, sense fer cas dels comentaris!

Keops li va respondre:

—Príncep, el vostre pare sempre podrà dir amb orgull i per damunt de qualsevol altre rei: jo sóc el faraó d'Egipte.

Després, el rei va sospirar profundament i, com si parlara amb ell mateix, va continuar:

—Les paraules del príncep podrien anar dirigides a un governant dèbil, però no al gran Keops, faraó d'Egipte... Egipte és una gran obra que no es pot dur endavant sense sacrificis individuals. I quin valor té la vida d'un individu? No val ni una sola llàgrima

per a qui mira el futur llunyà i el veu ple d'obres glorioses. Per això no dubte quan les circumstàncies m'obliguen a ser cruel: actue amb mà de ferro i puc turmentar centenars de milers de persones, però no per feblesa de caràcter ni per satisfer un caprici... És com si la meua mirada fóra capaç de travessar el vel del temps i de veure l'esperada glòria d'aquest poble. Una volta, la reina em va acusar de ser un tirà injust, però no és així: Keops només és un governant amb visió de futur, un faraó cobert amb la pell d'un tigre, al pit del qual batega el cor d'un àngel.

Aquelles paraules provocaren un llarg silenci. Tots els presents esperaven passar una vesprada agradable que els ajudara a oblidar el pes de les seues responsabilitats. Tots haurien volgut que el rei els proposara algun joc divertit o que els convidara a un bon sopar, amb begudes i càntics, perquè ja estaven cansats d'històries relacionades amb els seus treballs i de preocupacions. Però feia dies que el rei es queixava perquè s'avorria quan tenia una miqueta de temps lliure, a pesar que això no passava sovint; de manera que, quan va creure que la conversa s'acabava i que havia arribat el moment de descansar i de divertir-se, no va dissimular la seua contrarietat.

—Altesa —li va preguntar aleshores Jomini— voleu que us servisca una copa?

El faraó va moure el cap en sentit negatiu i li va contestar, mirant-lo d'una manera que no amagava la seua perplexitat:

—Ja vaig beure ahir i despús-ahir...

El general Arbó es va sentir obligat a intervenir:

—Voleu que fem venir les cantants, senyor? —li va preguntar.

—Ja les vaig sentir anit —va respondre el faraó, avorrit.

—Què us semblaria que eixírem de cacera? —va proposar Mirabó.

–Estic cansat de caçar i de pescar –va contestar el faraó, en el mateix to.

–I si anem a passejar pels jardins?

–Creus que encara hi ha algun lloc digne de veure que jo no conec? –es va lamentar el faraó.

Les queixes del rei van posar tristos els seus amics i els desanimaren. Però, afortunadament, el príncep Hordadef li havia preparat una sorpresa i li va dir:

–Pare i senyor meu: jo puc presentar-vos un mag sorprenent que coneix el més enllà; és capaç de llevar la vida i de ressuscitar els morts. Amb una sola paraula és capaç de fer miracles...

El faraó no va fer cap comentari, però tampoc no va refusar l'oferta del seu fill ni va murmurar cap excusa, com en algunes altres ocasions; només mirava el seu fill amb curiositat. Havia sentit parlar dels mags i els seus miracles sovint i li feien gràcia els relats de les meravelles que eren capaços de fer; de manera que la possibilitat de veure un d'aquells mags en persona el va animar.

–Qui és el teu mag, Hordadef? –va preguntar.

–És Didi, el mag, senyor –va respondre el príncep–; té cent deu anys i encara conserva la força i la bona presència d'un jove. Amb els seus poders màgics domina els homes i els animals i és capaç de predir el futur.

L'interés del rei va augmentar i la seua angoixa i el seu avorriments s'esvaïren.

–El pots portar ara? –va preguntar.

El príncep va respondre amb alegria:

–Doneu-me només uns minuts, senyor.

De seguida es va aixecar, va saludar el seu pare amb una profunda reverència i va anar a buscar aquell mag portentós.